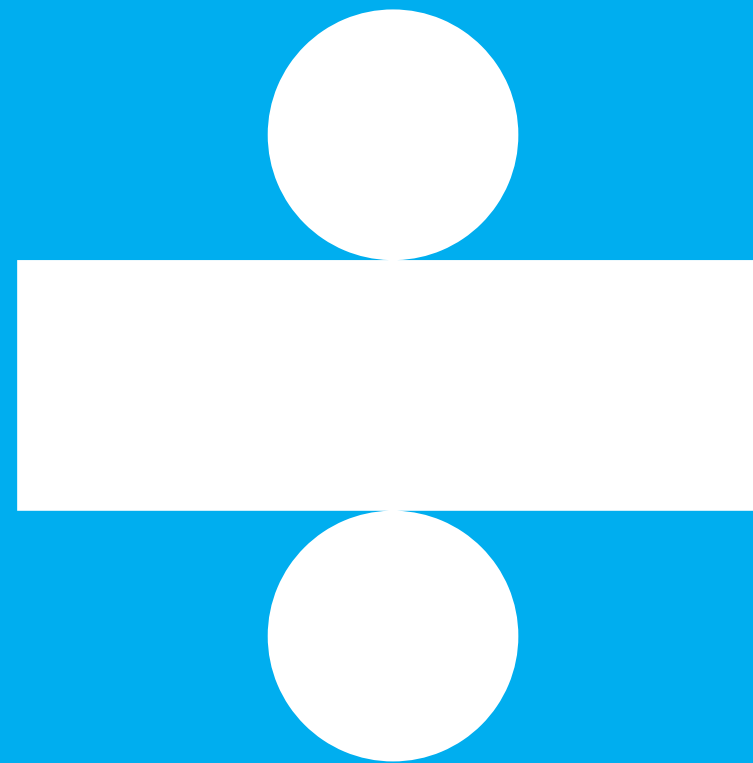

Design Innovation Updates

De Design Innovation Updates verdiepen het concept van ontwerpkracht, door inspiratie en handvatten te bieden uit de praktijk van ontwerpers en onderzoekers. Ontwerpkracht is het vermogen om passende en effectieve interventies te ontwikkelen, die samenleving en sectoren verder brengen. Doordat creatieve bedrijven en professionals elk een unieke combinatie van kennis, vaardigheden en maatschappelijke gedrevenheid in huis hebben – en deze op een eigen manier toepassen – kent ontwerpkracht vele vormen. Aan de basis van de Updates staan de CLICKNL Design Innovation Sessions, gehouden tijdens de Dutch Design Week 2024.

Update #5

Diversiteit en inclusie als fundamentele bouwstenen van ontwerpkracht

Ontwerpkracht kan alleen werken vanuit een fundament dat gevormd wordt door een diversiteit aan perspectieven en achtergronden. Zonder diversiteit en inclusie dragen ontwerpen bij aan een monocultuur, die hokjesdenken versterkt en ondervertegenwoordigde groepen uitsluit. Hoe kunnen we zorgen dat ontwerpkracht niet alleen is voorbehouden aan een dominante groep, maar dat we werken aan een grote diversiteit aan ontwerpen, initiatieven en systemen: een optelsom die leidt tot een inclusieve sector en samenleving.

Kevin de Randamie, Design Innovation Sessions – Foto: Kas van Vliet

Jezelf en je omgeving leren ontwerpen

Innovatief ondernemer Kevin de Randamie heeft met zijn coaching- en onderzoekspraktijk al veel creatieven geholpen om het beste uit zichzelf en hun onderneming te halen – en uit hun comfortzone te stappen. Hij put hierbij onder meer uit zijn eigen ervaringen als ondernemer en spoken word- en hiphop-artiest. In dit interview deelt hij welke weerstandsniveaus je tegenkomt als je verandering van systemen najaagt, en hoe je die kunt doorbreken.

‘De Amerikaanse poëet en muzikant Gill Scott-Heron zei eind jaren ‘80, vrij vertaald, dat een revolutie niet begint op televisie. Een revolutie vindt eerst plaats in je hoofd, op het moment dat je jouw gedachten verandert. Op basis van het dominante beeld dat je meekrijgt kun je echter gaan twijfelen of jouw gedachten wel daarin passen. Maar voor verandering is het juist belangrijk dat je leert denken op een manier die je niet is aangeleerd of voorgedaan. Deze verschuiving in denken is fundamenteel voor elke vorm van persoonlijke groei als creatieve professional.

Het laat je namelijk realiseren dat we in eerste instantie de wereld alleen zien door een nauwe lens. De lens van onze netwerken, onze sociale kringen en status, en keuzes uit het verleden. Deze lens vormt ons primaire wereldbeeld en versterkt onze vooroordelen. Verbreden we deze lens – en veranderen we ons perspectief – niet, dan zal hetgeen wat we creëren altijd dezelfde uitkomst hebben. Willen we iets veranderen, dan moeten we dus andere uitkomsten nastreven.

Ik definieer creativiteit dan ook als het mentale vermogen om een gewenste uitkomst te ontdekken of veroorzaken. En wat bijzonder is aan ontwerpers is dat zij juist de vaardigheid hebben om de eigen omgeving te veranderen. Dit komt doordat je als ontwerper het creatieve vermogen hebt om een gewenste uitkomst te ontdekken en veroorzaken. Je omgeving heeft jou misschien gevormd, maar door je creativiteit ben je ook in staat om jouw omgeving te veranderen – en daarmee ook weer jezelf.

Je omgeving kunnen veranderen en nieuwe uitkomsten verbeelden en ontwerpen, betekent echter nog niet dat je dit ook gaat doen. Je hebt een prikkel nodig: een motivatie, een drijfveer. Niet alleen om te starten, maar vooral ook om het vol te houden. Want iedereen en elke entiteit die zoekt naar innovatie, zal op weerstand stuiten. Niet alleen van buiten, maar ook van binnen.

Dit komt doordat het oude – het verleden, bestaande systemen, je overtuigingen en achtergrond – de uitkomst probeert te sturen, beïnvloeden en controleren. Wil je jouw

‘Voor verandering is het belangrijk dat je leert denken op een manier die je niet is aangeleerd of voorgedaan.’

omgeving vormgeven, dan moet je in mijn ervaring vier weerstandsniveaus die het oude in stand houden doorbreken: psychologische zelfbeperking, muren in organisaties, heersende maatschappelijke normen, en economische en rechtssystemen. Samen vormen deze niveaus de innovatieparadox.

Deze weerstandsniveaus heb ik zelf ook ondervonden. Ik ben begonnen in de creatieve sector als muzikant. Maar toen ik mijn

Selfie met moderator Yinske Silva, Design Innovation Sessions – Foto: Kevin de Randamie

‘Systemen werken vaak juist heel goed, maar niet voor iedereen.’

muziek wilde gaan uitbrengen, merkte ik al snel dat de contracten die labels aanboden niet heel gezond waren. Mijn oplossing was om een eigen label op te zetten, en zo dus m’n kwaliteiten in muziek te combineren met ondernemerschap. In die tijd was dat niet de norm, maar voor mij was het een overlevingsmechanisme.

Ik wilde mijn muziek uitbrengen, maar hoe het systeem van de muzieksector was ingericht werkte niet voor mij, maar wel voor anderen. Om die uitkomst te zien en te bereiken moest ik niet toegeven aan psychologische zelfbeperking: ik moest uit m’n eigen comfortzone stappen, door de *rabbit hole*, en zorgen dat het systeem voor mij ging werken. Een misvatting die ik overigens hoor is dat

systemen kapot zouden zijn, maar dat is niet zo. Systemen werken vaak juist heel goed, maar niet voor iedereen.

Dat maakt het ook zo moeilijk om systemen om te vormen, of om alternatieve systemen te creëren. Waarom iets omvormen dat werkt voor veel mensen, maar niet voor iedereen? We hebben een heel goed georganiseerd land, en we zijn er misschien zelfs wel intrinsiek verslaafd aan dat alles zo goed werkt. We zijn daardoor geneigd om precies dat te doen wat in lijn is met het heersende systeem.

Maar als een systeem – of een organisatie – zo vastgeroest is, dan zul je zien dat steeds grotere interventies nodig zijn om een systeem voor iedereen te laten werken. Als de muren om tot innovatie te komen steeds hoger worden, wordt het steeds lastiger om tot verandering in de organisatie of het systeem te komen. Wat je dan ziet, vooral in de politiek, is dat groepen mensen systemen voor zichzelf gaan creëren – buiten bestaande systemen en organisaties.

Blaxtar (Kevin de Randamie) met broers Typhoon en O-Dog, Paradiso – Foto: Ferdy Damman

Event in World Trade Center, Curaçao – Foto: Kevin de Randamie

Om die muren in organisaties en samenleving te doorbreken heb je zelfvertrouwen nodig. Schrijfster Sarah Hagi [tweette](#) in 2015: ‘*God give me the confidence of a mediocre white dude.*’ Wat deze tweet voor mij bevestigt is dat als je deel bent van een ondervertegenwoordigde groep, dat je het zelfvertrouwen moet hebben dat wat jij denkt of wilt bereiken niet vreemd of onbereikbaar is. Toch zal dit, doordat veel systemen ontwikkeld zijn vanuit en voor de gemiddelde witte man, vaak wel zo voelen.

Wat ik in mijn werk zie is dat mensen met een sterke creatieve kant vaak zelfvertrouwen missen. Je bent sensitiever voor wat mensen ervaren en voelen, en die empathische superkracht maakt je goed in het creëren van ervaringen waarin mensen zich thuisvoelen. Maar die superkracht zorgt tegelijk dat je heel bewust bent van weerstanden, waardoor je uit bepaalde ruimtes beweegt en ze vermijdt.

‘Het is aan ons als creatieven en ontwerpers om prikkels te organiseren en te verhogen.’

Je zoekt gelijkgestemden op, waardoor netwerken homogeen worden. Creatieven met creatieven. Business met business.

Door die muren en hokjes heen breken vraagt dat je eerst je persoonlijke weerstand overwint. Sociale status en weerstand die je in het leven al hebt meegemaakt kunnen het zelfvertrouwen voeden dat je nodig hebt om de paradox te doorbreken, en om in actie te komen. Maar het is ook aan ons als creatieven en ontwerpers om prikkels te organiseren en

Creative Leadership Event, Atlanta – Foto: Digistar via Kevin de Randamie

‘Je moet durven afwijken van het gebaande pad, en nadelen en consequenties op de koop toe durven nemen.’

te verhogen, als deze nog niet gevoeld worden. Tegelijk moeten we drempels verlagen, zodat meer mensen de ruimte buiten hun eigen comfortzone kunnen en gaan ontwerpen. Wanneer dat lukt, dan zul je zien dat je acties en creaties magnetisch werken.

Mensen voelen zich dan aangetrokken door de uitkomsten die je verbeeldt en creëert, en worden geïnspireerd door de stappen die je zet en voorbeelden die ontstaan. Daardoor ontstaat vervolgens een *coalition of the willing*. En in die coalitie ga je met elkaar uitvogelen wie wat kan doen. Eerst maak je

misschien nog de fout dat je ervan uitgaat dat iedereen denkt zoals jij, maar je komt er al snel achter dat iedereen juist vanuit eigen kracht en kunde dingen toevoegt aan die coalitie. Dat zie ik ook gebeuren in interdisciplinaire projecten: mensen dragen vanuit hun verschillende krachten en perspectieven bij, waardoor een mooi geheel ontstaat.

Wat in de creatieve sector tot slot een uitdaging blijft is het financieel organiseren van initiatieven en ondernemingen. Geld is vaak toch een vies woord, omdat het in strijd zou zijn met creatieve of artistieke drijfveren. Maar juist als je wilt dat jouw initiatief impact heeft, is het belangrijk dat je een stabiele financiële basis hebt. En met winst maken is echt niks mis. Dat dit niet mag, komt voort uit onze maatschappelijke normen. Zeker in Nederland is er namelijk een sterke scheiding tussen de harde en zachte kant van de samenleving. De zachte kant is

het deel van de samenleving waar geld wordt teruggegeven. Maar wat als je aan die zachte kant een lucratieve carrière wilt hebben? Dat je met je creativiteit een goede boterham wilt verdienen? Dat moet ook kunnen. Ook dat is gelijkwaardigheid.

Zoals je merkt zijn de vier weerstandsniveaus niet los van elkaar te zien, ze vermengen met elkaar en moeten allemaal doorbroken worden als we onszelf en onze omgeving willen ontwerpen. Voor mij kwam alles samen toen ik een interview met zangeres Raye zag in het kader van haar Grammy-nominatie, waarin ze de dubbele standaard voor vrouwen in muziek aan de kaak stelt. Ze doet een inspirerende oproep. Word betaald voor de dingen die je doet. Dwing af dat je zelf de muziekrechten krijgt. Zorg dat het systeem voor jou werkt.

Wat ik hieruit haal is dat je moet werken vanuit je eigen kracht, en niet altijd de ander moet *pleasen*. Je moet durven

afwijken van het gebaande pad, en nadelen en consequenties op de koop toe durven nemen. En je moet nieuwsgierig blijven naar de andere werkelijkheid. Dat is voor mij wat ondernemerschap is.’

Black Economic Empowerment-bijeenkomst bij VNO-NCW, Den Haag – Foto: Tengbeh Kamara via Kevin de Randamie

Kevin de Randamie, Design Innovation Sessions – Foto: Kas van Vliet

Publieksinzichten

‘Het beeld van een “inclusieve samenleving” ontstaat vaak vanuit een eigen perspectief. Wil je hier echt aan werken, dan moet je uit je bubbel stappen en erachter komen wat een inclusieve samenleving voor anderen betekent.’
– Fleur

‘Creativiteit vraagt vaak een flexibele, open houding ten opzichte van de omstandigheden. Je moet kunnen improviseren en bijsturen. Wees je ervan bewust dat dit stress kan veroorzaken bij je team, en bij partners die het moeilijk vinden om nieuwe paden in te slaan.’
– Pepijn Zurburg, What Design Can Do

‘Gesproken taal of post-its werken misschien als gespreksstarter, maar ze zijn lang niet krachtig genoeg om iemand te inspireren of overtuigen. Hoe kun je waarden delen via materialen of andere zintuigen?’ – Kaya Heyman

Haagse Aanpak Gelijke Stagekansen – Foto: Mariska van Haren via Tjitske Lovert

Leergemeenschappen als omgeving voor collectieve verandering

Wat is de meerwaarde van leergemeenschappen als middel om inclusiever te leren, werken en ontwerpen? Wat kun je doen als je zelf denkt aan het opzetten van zo'n gemeenschap, en waar moet je rekening mee houden? Tjitske Lovert ([Hogeschool Inholland](#)), Sharmila Angoelal ([Diversity Quest](#)), Mirjam Suiker ([theRevolution](#)) en Anita Cremers ([Hogeschool Utrecht](#)) delen hun ervaringen en inzichten.

Tjitske: 'Het belangrijkste om tot verandering te komen – onder meer op het gebied van gelijke stagekansen – is het bouwen van de gemeenschap. Je wilt mensen bijeen krijgen die gemotiveerd zijn om aan het onderwerp te

werken, elkaar willen inspireren en van elkaar willen leren. En vooral samen stappen willen zetten. Om het gesprek op gang te brengen hebben we onder meer het Gelijke Kansenspel ontwikkeld. Maar we hebben vanuit de

gemeenschap ook een manifest opgesteld, waardoor het duidelijk is waar we met elkaar voor staan en waaraan we met elkaar werken. Ook praktische tools zoals een goede mailinglijst zijn belangrijk, zodat je elkaar op de hoogte kunt houden.'

Sharmila: 'Wat een kracht is van leergemeenschappen is dat ze je in staat stellen om met elkaar stappen te zetten. Ik heb dit gemerkt in mijn werk voor het project Stagegelijkheid, maar ook met IDEAS (Inclusion, Diversity, Equity, Accessibility and Safety): een initiatief vanuit Fontys Hogeschool waar we onder meer met studenten, professionals en geïnteresseerden stappen hebben gezet in het creëren van een veilige leer- en werkplek. Met een leergemeenschap bouw je overigens niet alleen aan een ecosysteem en je omgeving.

'Je bent zelf ook een ecosysteem: je verandert en bouwt ook aan jezelf.'

Stagegelijkheid Eindhoven/Brainport – Foto's: [Visueel Handboek Stagegelijkheid](#) via Sharmila Angoelal

Active Inclusive Design – Foto: Hogeschool Utrecht via Anita Cremers

‘Er zijn veel tools en handvatten, maar hoe kunnen we die echt van waarde maken in de praktijk?’

Je bent zelf ook een ecosysteem: je verandert en bouwt ook aan jezelf. Wees je er wel van bewust dat systeemverandering een zaak is van de lange termijn: je moet denken in een periode van minimaal dertig jaar.’

Anita: ‘De waarde van een diverse leergemeenschap is heel groot. Vanuit het lectoraat Co-Design aan de Hogeschool Utrecht brengen we met Active Inclusive Design praktijkgerichte onderzoekers en

docenten samen met ontwerpers die de praktijk kennen en stappen willen zetten op het gebied van inclusief ontwerpen. Die wisselwerking is belangrijk, want als onderzoeker kun je vanachter je bureau wel bedenken hoe iets in de praktijk is, maar je hebt de blik uit de praktijk nodig.

De eerste stap in het opzetten van een leergemeenschap is vooral kijken waar mensen zich al georganiseerd hebben. Zijn er al gemeenschappen actief? Kunnen we die wellicht samenbrengen? Wat ik nu vooral zie als een uitdaging is hoe we de kennis, tools en handvatten die er zijn van waarde kunnen maken in de praktijk.’

Mirjam: ‘De vraag hoe we inclusief kunnen ontwerpen was en is voor ons bij theRevolution een constant aandachtspunt.

Precies daarom nemen we als bureau actief deel aan een leergemeenschap als Active Inclusive Design. Voor mij als individuele ontwerper is dat ook waardevol. Doordat ik in contact ben gekomen met ontwerpers die hierin ook willen leren, kunnen we nu samen complexe vragen oppakken. Hoe kies je bijvoorbeeld wie je bij een ontwerpproces betreft? Wie niet? En wat betekent dit voor het ontwerp?

Ook kun je samen ervaringen delen. Zo organiseerde ik eens een ontwerpssessie, waar het doel was om een zo divers mogelijke groep mee te laten denken. Ik had echter niet veel tijd om het te organiseren. Toen ik bij de sessie kwam schrok ik: iedereen zag er hetzelfde uit. Soms zijn de intenties dus goed, maar heb je te maken met tijdsdruk waardoor het dan toch niet lukt. Daar kun je met elkaar, in je team en met een gemeenschap, van leren.’

‘Toen ik bij de sessie kwam schrok ik: iedereen zag er hetzelfde uit.’

Active Inclusive Design – Foto: Hogeschool Utrecht via Anita Cremers

Tijtske Lovert en Sharmila Angoelal (boven) en Anita Cremers en Mirjam Suiker (onder), Design Innovation Sessions – Foto: Kas van Vliet

Publieksinzichten

‘Living Library is een gemeenschap en concept waarbij je in gesprek gaat met een “levend boek”’: een persoon die te maken heeft met bepaalde vooroordelen.’ – Lotte van der Schoot, HKU Lectoraat Co-Design

‘Met Design Council UK en Policy Lab UK hebben we gewerkt aan een Playbook for Policy Co-Design.’ – Geke van Dijk, stby

‘Gelukszoekers is een initiatief vanuit de gedachte dat we allemaal geluk zoeken, en dat we daarom niet anders zijn dan mensen die migreren naar een andere plek.’ – Marieke

‘Gebruiker Centraal biedt hands-on tools om binnen je organisatie op een laagdrempelige manier inclusief te ontwerpen.’ – Noa Swinnen

Design Innovation Sessions – Foto: Kas van Vliet

Betere en gerichtere ontwerpen door diversiteit en inclusie

Beleid gericht op diversiteit en inclusie draagt bij aan het creëren van een gelijkwaardige en rechtvaardige sector. Maar dat is het niet alleen. Het versterken van perspectieven, disciplines en ondervertegenwoordigde groepen leidt vooral ook tot betere en gerichtere ontwerpen, initiatieven en systemen die werken voor allerlei mensen. Bart Ahsmann, directeur CLICKNL, en Jann de Waal, boegbeeld van de Topsector Creatieve Industrie, bespreken ontwikkelrichtingen en kansen.

Bart: ‘De creatieve industrie is helaas niet heel divers, dat moeten we erkennen, alhoewel het wel afhankelijk is van de discipline waar je het over hebt. We weten zelf dat we nog te veel in een bubbel zitten. Om daaruit te komen zie ik drie ontwikkelrichtingen. Ten eerste het

aanleren van ontwerpend denken als manier van werken, op basis van de gedachte die Kevin deelde: je kunt jezelf en je omgeving ontwerpen. Het is belangrijk dat dit een plek krijgt in het onderwijs en in de persoonlijke ontwikkeling van mensen.

Ten tweede moeten we de sociologische en antropologische kennis die er is leren kennen en ons als ontwerpers eigen maken. Geholpen door die kennis kunnen we als sector helpen veranderingen vorm te geven. En ten derde moeten we onderliggend goede afspraken met elkaar maken, en zo de voorwaarden voor de inclusieve omgeving creëren. Een voorbeeld hiervan is de [Code Diversiteit en Inclusie](#). Er zit ook echt een kracht in goede regelgeving.’

Jann: ‘Voor mij begint inclusief ontwerpen bij het kritisch reflecteren op je eigen positie. Je eigen achtergrond en vooroordelen erkennen is essentieel. Het helpt je vervolgens in het ontwerptraject om bewuster keuzes te maken. Bijvoorbeeld bij het definiëren van je doelgroep en stakeholders. Wie neem je mee? Wie juist niet? En waarom? Transparantie daarin is cruciaal.

Kevin laat goed zien hoe makkelijk we in de gebaande paden blijven hangen. Ook voor menig opdrachtgever zijn diversiteit en inclusie

‘We hebben als sector een bijzondere positie en verantwoordelijkheid om (ook subtielere) uitsluiting tegen te gaan.’

niet vanzelfsprekend. Denk bijvoorbeeld aan al die websites die nog steeds slecht toegankelijk zijn voor slechtzienden of laaggeletterden.

We hebben als sector een bijzondere positie en verantwoordelijkheid om (ook subtielere) uitsluiting tegen te gaan. Of het nu gaat om de creatie van een gebouw, een film, een app of een ecosysteem. Zoals Bart aangeeft is er veel kennis waarvan ontwerpers gebruik kunnen maken. Het is nu vooral zaak dat te verankeren in de (ontwerp)praktijk. Regelgeving kan daarbij helpen, maar het is vooral de inzet van de sector zelf die het verschil gaat maken.’

Design Innovation Sessions – Foto: Kas van Vliet

Aan de slag met ontwerpkracht

Benieuwd hoe je de ontwerpkracht binnen jouw praktijk kan versterken? Verdiep je in relevante Key Enabling Methodologies zoals [Institutionele Verandering](#), [Gedrag & Empowerment](#) en [Betekenisgeving & Bewustwording](#). Geïnteresseerd in de achterliggende visie? Lees de [Agenda Ontwerpkracht](#).

Colofon

Schrijver: Twan Eikelenboom

Vormgeving: Thomas & Jurgen

Fotografie en beeld: Zie onderschriften. Beeld is gebruikt met toestemming van makers en/of rechthebbenden, komt voort uit beschikbaar gesteld persmateriaal, of is beschikbaar gesteld met een Creative Commons- of Publiek Domein-licentie.